

**Kaarle Nordenstrengin puhe Elovalkeiden avajaisissa Valkealan kesäteatterilla 27.7.2012
(esittäen kuvaelmassa isoisäänsä Oskari Wuorenrintettä)**

Hyvä juhlaväki,

Tänään unikeonpäivänä vuonna 1912 puhun kirjakieltä, vaikka Valkealan murre on minulle läheistä, koska haluan muistuttaa suomen kielen ja suomalaisuuden arvokkaasta asiasta näinä sortovuosien ankarina aikoina. Puheeni aiheena ei kuitenkaan ole kieli vaan musiikki ja sen merkitys meille maalaispitäjän eläjille.

Musiikki on syvällä Suomen kansan sielussa kuten runonlaulajista tiedämme. Laulua on harjoitettu arkisia askareita tehdessä ja virren veisuu on kuulunut kirkonmenoihin kautta aikojen. Musiikkia on saatettu ilmoille jokamiehen paimentorvien ja pajupillien avulla ja musiikista innostuneet kansanmiehet ovat siellä täällä itse tehneet soittimikseen kanteleita ja viuluja. Soittovälineiksi on hankittu myös klarinetteja, huuliharppuja ja uusimpana tulokkaana harmonikkoja.

Herrasväellä on tietysti aina ollut pianonsa – tämän tilaisuuden isännillä Valkealan hovissa jopa flyygeli. Kouluihin ei ole ollut varaa tällaista ylellisyyttä hankkia; siellä virsiä ja hengellisiä lauluja säestetään urkuharmoonilla.

Kaikki tämä on osa elämää niin meillä Valkealassa kuin muualla rakkaassa Suomenmaassa. Musiikki kuuluu kansamme tukipilareihin: ikiaikaiseen kirkkoon, suuruhtinaskunnan armeijaan ja nyt uusimpana kaikkialle leviävään kansakouluun. Mutta musiikki on myös monin tavoin mukana elämän arjessa ja juhlassa. Kuorolaulua harrastetaan lajalti ja melkein joka kylässä on häiden soittajaksi kykenevä pelimanni. Etelän kaupungeissa Helsingissä, Turussa ja Viipurissa taas on oma huvielämänsä ravintola- ja puistosoittoineen – viimeksi Pietarista kylpylöiden mukana Hankoniemeä myöten levinnyt oma säätyläisiä viihdyttävä soitannonsa.

Tärkeä vaikuttaja maamme musiikkielämässä ovat sotilassoittokunnat eikä vain siksi, että niiden tahdissa on marssittu paraateissa ja niiden esityksistä on nautittu varuskuntapaikkakuntien juhlissa. Sotilassoittokunnista on nimittäin levinnyt soittotaitoa ja vaskistoittimiakin laajemmalle aina silloin kun varuskuntia on lakkautettu. Ensin näin kävi puoli vuosisataa sitten kun ruotujakoinen sotaväki suuruhtinaskunnaassa lakkautettiin ja nyt taas uuden vuosisadan alussa kun armeijan joukko-osastot soittokuntineen siirtyivät historiaan. Sotilassoittajat liittyivät vapaaehtoisein soittokuntiin, joita on ahkerasti perustettu kaupunkeihin ja tehdaspaikkakunnille.

Tätä musiikin uutta aikaa edustaa oma torvisoittokuntamme, joka syntyi 1890-luvun alussa kun olin alle 20-vuotias nuorukainen, sukunimeltäni silloin vielä Wikberg. Soittokunnat olivat useimmiten torviseitsikoita, joiden malli tuli meille Venäjältä. Oman soittokuntamme torvet hankittiin kylläkin Saksasta sen jälkeen kun arpajaisissa oli saatu kootuksi rahaa. Torvia ja soittajia oli seitsemän: minun lisäksi opettaja Hämäläinen, nahkuri Paatelainen, mylläri Henttu, talollinen Seppälä, torppari Lamberg ja tietysti johtajamme, tirehtööri Siukonen. Siinä oli läpileikkausta kerrakseen ja kaikki puhalsivat yhteisiä säveliä omaksi ja kanssaihminen iloksi, myös yleisemmin tukemaan kansallista sivistystä ja kehitystä – eikö niin Herman? Torvisoitto on kuitenkin nyt hiipunut kun harrastuksemme ovat suuntautuneet muualle.

Hyvä juhlaväki, huomatkaa että samoihin aikoihin torviseitsikkomme kanssa perustettiin Valkealan raittiusseura ja sen jälkeen pitäjämme reunalla Kuusankoskelle, Kymintehtaalle, Voikkaalle ja viimeksi Kouvolan asemakylään ovat syntyneet työväenyhdistykset. Järjestöjä on perusettu toinen toisensa perään erilaisia yhteiskunnallisia asioita ajamaan, uusimpina nuorisoseurat. Valkealan kirkonkylässä pidettiin vuosisadan alussa nurkkatansseja, pelattiin korttia ja juopoteltiin. Tällaisen menon vastapainoksi päätettiin kaksi vuotta sitten perustaa kirkonkylän keskusteluseura ja laulukuoro, ja näyttämöharrastuskin oli vilkasta. Tilojen tarpeeseen ruvettiin vuosi sitten rakentamaan taloa hovin Collianderin lahjoittamalle tontille ja nyt on yhdistys taloineen nuttunut Nuorisoseuraksi. Sen perustamista tullaan muistaman vielä sadan vuoden päästä.

Me tiedämme, että niin raittius- ja nuorisoseuroilla kuin vapaapalokunnilla ja työväenyhdistyksillä ovat useimmiten oma soittokuntansa ja kuoronsa. Nämä toimivat aatteen nostattajina juhlahetkissä mutta myös harrastuspiireinä luomassa yhteisyyttä sekä soittajien kesken että kyläkuntien piirissä. Näin musiikki ei ole vain huvia vaan osa yhteiskunnallista rakennustyötä oman maamme ja suomalaisuuden hyväksi. Samaa asiaa palvelevat lehdet ja kirjat, joilla Maria Colliander ruokkii kyläläisten tiedonjanoa täällä hovissa ja joita on satamäärin halukkaiden saatavilla myös omassa kotikirjastossani. Jälkipolvet tulevat kutsumaan tätä kansalaisyhteiskunnaksi, joka syntyi vapaan kansalaistoiminnan avulla virallisen valtiovallan ja yksittäisten ihmisen väliin.

Tässä kansallisen ylösrakennuksen suuressa toimessa oli musiikilla tärkeä osansa.

Lähteet:

Pekka Jalkanen – Vesa Kurkela, *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Helsinki: WSOY, 2003.

Kauko Karjalainen, *Suomalainen torviseitsikko. Historia ja perinteen jatkuminen*. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos, 1995.

Kimmo Seppänen, *Valonheittäjien varjossa soittaa Blues. Kuusankosken tanssiyhtyeiden historia 1920-1969*. Kouvolan kaupunginmuseo, 2010.

Väinö Vaaran kokoelma, koonnut Veikko Talvi. Valkealan kunnan arkisto, kansio III. Kouvolan arkisto.